

bozó embereket (és talán a tömegeket is) toltad jobb felé. Akarva, nem akarva a jobboldal ügyét szolgáltad.

Mindent egybevetve, nem tagadom, hogy megdöbbenéssel fogadtam kiválásod hírét. Fájlalom azt, hogy politikailag ártottál az új Magyarországnak. De fájlalom személyes okokból is, mert önmagadnak is ellensége lettél. Elvesztetted régi barátaidat és megtartottad régi ellenségeidet is. Az egyetlen, amit ezzel elértél, hogy amerikai honpolgár lettél. A névjegyed átadása révén az a megtiszteltetés ért, hogy az American Way of Life³ szabályai szerint élheted le hátralevő éveidet és élvezheted a Statue of Liberty-t.⁴ Sajnálom, hogy ezt az utat választottad. Jászi Oszkárt megértem, mert ő következetes magatartást tanúsított. Vele hosszú évek óta állandó harcban, vagy ha úgy akarod, ellenséges barátságban voltam. Ő mindvégig hű maradt antimarxista elveihez, és ez determinálta politikáját. Amellett mindig óvakodott attól, hogy a politika porondjára lépjen. Ezzel szemben Te Budapestről visszatérve itt, a párizsi követségen mondtad nekem: „Jászi azért haragszik rám, mert nem vagyok hajlandó minden reggelire Sztálint fogyasztani.” Magatartásoddal szemben nem csupán politikai, de emberi vonatkozású ellenvetéseim is vannak.⁵

Szívélyes üdvözléssel

MOL XIX-J-1-k 1. doboz 1/c (egykorú másolat)

¹ L. e kötet 484. sz. levelét.

² Károlynak ezt a levelét nem ismerjük.

³ Amerikai életforma (angol).

⁴ Szabadságoszobor (angol).

⁵ Károlyi fenti levelének másolatát 1948. július 7-én megküldte Molnár Eriknek a következő levél kíséretében: „Tisztelt Miniszter Úr! Kedves Barátom! Mellékelten megküldöm Vámbéry Rusztem 1948. június 10-én kelt levelének másolatát, valamint az én válaszomat.” A Külügyminisztérium levéltárában azonban Károlyi és Vámbéry levélváltásának másolata mellett megtalálható Vámbéry eredeti, kézzel írt levele is.

503. MME ROMAIN ROLLAND KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Párizs, 1948. július 29.)

Cher Monsieur,

Il y a bien longtemps que je voulais vous écrire, mais j'ai tant de travail, que je suis souvent en retard pour les lettres les plus urgentes. J'apprends que vous êtes en Hongrie, mais qu'on vous ferait suivre ma lettre. J'aurais préféré vous atteindre avant votre départ, et ma secrétaire pensait aller vous voir. Je devrai me contenter de ce mot.

Je vous rappelle votre promesse de nous aider à la constitution des Archives R.R, pour ce qui concerne la Hongrie. Je suis actuellement en pourparlers avec l'Université de Paris pour une Fondation Romain Rolland; on me promet une salle où je pourrai déposer la bibliothèque de mon mari, et toutes ses Archives, ainsi que les documents de toutes sortes que notre Association a déjà reçus de divers pays, et qu'elle continuera certainement à recevoir. La Bibliothèque Ste-Geneviève s'intéresse spécialement à nous, et j'espère que c'est là que nous aurons notre Salle. C'est moi qui m'occuperai de son aménagement, qui ferai faire les armoires où seront placés les livres et les documents. J'y ferai aussi mettre un coffre-fort pour les microfilms du Journal de mon mari, qui ne devront pas être descellés avant 30 ou 50 ans, ainsi que pour certaines correspondances, – par exemple ses lettres à moi-même et à certains amis qui préfèrent qu'on ne connaisse que plus tard leur correspondance avec mon mari.

Nous avons dernièrement scellé à la Bibliothèque Nationale le microfilm du Journal qui part pour la Bibliothèque de Harvard, où il ne sera livré au public qu'en 1975 ou en

1995. Je ne sais si je vous avais dit que Harvard microfilme de son côté toutes les correspondances de mon mari se trouvant aux USA et qu'elle m'en enverra un exemplaire; l'autre sera réservé à ses propres Archives.

On m'a dit, il y a presque un an, que le Théâtre de Budapest projetait de jouer le ROBESPIERRE de mon mari. Si cela est exact, je voudrais bien qu'on nous réserve une ou deux affiches, ainsi que quelques exemplaires du programme. - Marcel BENEDEK m'avait promis de s'occuper de nous dans votre pays, mais il y a longtemps que je n'ai pas de ses nouvelles. Je vais lui écrire que vous êtes actuellement en Hongrie, et que s'il a quelque document relatif à R.R. (lettres, coupures de journaux, thèse, etc, etc.) il pourrait peut-être vous les confier afin que vous nous les rapportiez lors de votre retour? Vous savez combien mon mari aimait votre peuple, et je voudrais bien que nos Archives soient aussi riches pour la Hongrie que pour les autres pays.

Je vous serais reconnaissante de me prévenir de votre retour, Cher Monsieur, et je vous prie de croire à mes sentiments les plus sympathiques.

PIL 704. f. vegyes (eredeti fénymásolata)

*

Kedves Uram,

Meglehetősen régóta akartam már Önnek írni, de olyan sok a munkám, hogy gyakran még a legsürgősebb levelekkel is késésben vagyok. Megtudtam, hogy Ön Magyarországon van, de eljuttatják Önhöz a levelemet. Jobban szerettem volna még elutazása előtt elérni Önt, a titkárnőm el is akart menni Önhöz. Be kell érnem ezzel a rövid levéllel.

Emlékeztetem ígéretére, hogy Magyarország vonatkozásában segít nekünk az R. R. archívum létrehozásában. Pillanatnyilag éppen megbeszéléseket folytatok a párizsi egyetemmel egy Romain Rolland-alapítvány érdekében; ígérnek nekem egy termet, ahol elhelyezhetném a férjem könyvtárát és összes iratait, valamint azokat a különféle dokumentumokat, amelyeket Társaságunk különböző országokból kapott, és bizonyára folyamatosan kapni fog. Különösen a St-Geneviève-könyvtár érdeklődik irántunk, s remélem, hogy ott kapjuk meg a termünket. Én fogok foglalkozni a berendezésével, amely szekrényekből áll majd, ezekben helyezük el a könyveket és a dokumentumokat. Tételek majd ide egy páncélszekrényt is, a férjem naplójának mikrofilmjei számára, amelyeket csak 30 vagy 50 év múlva kellene szabaddá tenni, akárcsak bizonyos levelezéseit - például a hozzám írt leveleit és egyes barátaihoz írtakat, akik jobban szeretnék, ha csak később kerülne nyilvánosságra a férjemmel folytatott levelezésük.

Legutóbb a Bibliothèque Nationale-ban azt a naplóról készült mikrofilmet zártuk le, amely a Harvard Egyetem könyvtárába megy, ahol csak 1975-ben vagy 1995-ben fogják a közönség számára szabaddá tenni. Nem tudom, mondtam-e Önnek, hogy a Harvard mikrofilmre veszi a férjem összes, az USA-ban található levelezését, és ezekből elküld a számomra egy példányt; a másikat saját archívumukban fogják elhelyezni.

Körülbelül egy éve szóltak nekem, hogy egy budapesti színház tervbe vette férjem ROBESPIERRE-jének előadását. Ha ez megfelel a valóságnak, nagyon szeretném, ha félretennének nekem egy-két plakátot és néhány példányt a műsorfüzetből. BENEDEK Marcell megígérte nekem, hogy országukban ő fog foglalkozni az ügyeinkkel, de már hosszú ideje nincs róla hírem. Meg fogom írni neki, hogy Ön jelenleg Magyarországon van, s ha vannak a birtokában R. R.-re vonatkozó dokumentumok (levelek, újságkivágások, cikkek stb.), esetleg rábízhatná-e ezeket Önre, hogy visszatéréskor elhozza nekem? Ön tudja, hogy a férjem mennyire szerette a magyar népet, s én nagyon szeretném, hogy archívumunk magyar anyaga is olyan gazdag legyen, mint a többi országé.

Kedves Uram, hálás lennék Önnek, ha értesítene visszatértéről, és kérem, továbbra is bizzon legbarátiabb érzelmeimben.¹

¹ Károlyi kézírásos jegyzete a levélen - eszerint átadta Boldizsár Ivánnak: „Boldizsár államtitkár urat arra kérem, olvassa el a levél megjelölt bekezdését, és amennyiben lehetséges, tegyen eleget özv. R. Rolland-né kérésének. Bpest, aug. 21. 1948 Károlyi Mihály.”
(A „megjelölt bekezdés” az *On m'a dit* kezdetű.)

504. A PÁRIZSI MAGYAR KÖVETSÉG A FRANCIA KÜLÜGYMINISZTERIUMHOZ

(Párizs, 1948. augusztus 16.)

Au cours de l'année 1946, cette Légation a eu l'honneur de prier le Ministère des Affaires Etrangères de vouloir bien autoriser la réorganisation des consulats honoraires hongrois en France. Il s'agissait notamment de la réouverture des anciens consulats honoraires à Marseille, à Lyon et à Alger.

En réponse à l'initiative hongroise, le Ministère des Affaires Etrangères a fait savoir à cette Légation, par note du 3 Août 1946, qu'il considérait comme préférable d'attendre la conclusion de la paix pour examiner cette affaires.

Étant donné que le Traité de Paix avec la Hongrie est entré en vigueur et que des relations diplomatiques normales existent entre les deux pays, - par ordre de son Gouvernement -, la Légation de Hongrie se permet de revenir sur la question des consulats honoraires hongrois en France et a l'honneur de prier le Ministère des Affaires Etrangères de bien vouloir donner son consentement de principe, afin que les pourparlers relatifs puissent être mis en cours le plus tot possible.

La Légation de Hongrie saisit cette occasion pour renouveler au Ministère des Affaires Etrangères les assurances de sa haute considération.

Archives Diplomatiques, (Europe 1944-49), Hongrie vol 3. Z 194 (eredeti)

*

A Magyar Követségnek az 1946. év során volt szerencséje felkérni a Külügyminisztériumot, hogy szíveskedjék hozzájárulni a franciaországi tiszteletbeli magyar konzulátusok újjászervezéséhez. Nevezetesen a marseille-i, a lyoni és az algíri tiszteletbeli konzulátusokról van szó.

A Külügyminisztérium a magyar kérésre válaszul 1946. augusztus 3-iki jegyzékében tudatta a Követséggel, hogy a maga részéről kívánatosnak tartaná az ügy megvizsgálásával megvárni a békekötést.

Lévén hogy a Magyarországgal megkötött békeszerződés már érvénybe lépett, és normális diplomáciai kapcsolatok vannak a két ország között, kormánya utasítása szerint a Magyar Követség bátorodik újra visszatérni a franciaországi tiszteletbeli magyar konzulátusok kérdésére, és van szerencséje felkérni a Külügyminisztériumot, szíveskedjék elvi beleegyezését adni, hogy az erre vonatkozó megbeszélések a lehető leghamarabb megkezdődhessenek.

A Magyar Követség felhasználja az alkalmat, hogy újólag kifejezze a Külügyminisztériumnak nagyrabecsülését.